

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) เป็นแผนที่มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษาไว้ ๔ แผนงาน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้ถูกกำหนดไว้ในแผนงานหลักที่ ๒ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีหลากหลายและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๐) รวมทั้งแผนอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๗ ของทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๓๓) ได้เน้นบทบาทอุดมศึกษาในด้านการสอนไว้ว่า สาระของการเรียนการสอนต้องเน้นการให้การศึกษาพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ การคิดและการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ แต่จากอดีตถึงปัจจุบัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” เนื่องจากการศึกษาในชั้นเรียนได้ล้อมกรอบตัวเองออกจากชุมชนและสังคม วิธีการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๐)

ปัจจุบันเรื่องของ “การคิด” และ “การสอนคิด” เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้คุณภาพสูง ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกหันมาศึกษาและเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการพัฒนาด้านสติปัญญานั้นได้รับการเอาใจใส่สูงสุด (ทิตนา แชมมณี และคณะ, ๒๕๔๐) ในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ การที่จะพัฒนาผู้เรียนโดยเฉพาะด้านสติปัญญาควรมีการพัฒนากระบวนการศึกษาให้ผู้เรียน “คิดเป็น” บนพื้นฐานสังคมไทยมากขึ้น โดยนำหลักการทางพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของรูปแบบการศึกษา เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีระบบการคิดตามวิธีการแห่งปัญญา (โยนิโสมนสิการ) ซึ่งละเอียด แจ่มจันทร์ (๒๕๔๐) ได้กล่าวถึงความเชื่อของการศึกษาพยาบาลและการเรียนรู้บนพื้นฐานพุทธธรรม ว่าเป็น การระนุดถึงความเป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียนหรือวิธีการแห่งศรัทธา (ปรโตโฆสะ) และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

มีระบบการคิดตามวิธีการแห่งปัญญา (โยนิโสมนสิการ) ความเชื่อตามปรัชญาของหลักสูตรนี้ จึงจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ทั้งนี้การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เป็นสังคัมพุทธ วิถีแห่งวัฒนธรรมไทยนั้นได้เน้นบรรยากาศที่เรียบง่าย มีลักษณะเหนียวแน่นใจให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมโยงในตัวครู เทคนิควิธีการสอนของครู เน้นการคิดและปฏิบัติจริงเป็นหลัก สอดคล้องกับหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๐) ซึ่งการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น คือการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่สะสมไว้ ออกมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีการเรียนรู้แนวหนึ่งจากหลาย ๆ แนวที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ เป็นวิธีการที่สามารถอธิบายได้ด้วยภาษาทางการศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ว่ามีลักษณะบูรณาการของหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการแนะแนว และหลักการสอนอย่างผสมกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ โดยเริ่มจากหลักการที่ว่า มนุษย์จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพถ้ามีความมั่นใจในตนเอง มีสติปัญญาและความสามารถ เชื่อมั่นด้วยเหตุผลและปัญญาต่อสาระความรู้ว่าถูกต้อง มีคุณค่าและสามารถพิสูจน์ได้ เกิดการยอมรับว่าสิ่งที่เรียนไปมีความเป็นไปได้และนำไปปฏิบัติได้จริง ศรัทธาหรือความเชื่อมั่นนี้เองเป็นบ่อเกิดของฉันทะ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนบากบั่นพากเพียรฝึกหัดอบรมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ โดยบุคคลผู้สั่งสอนแนะนำ อบรม เป็นผู้ที่พร้อมด้วยคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตร มีความรู้จริง สามารถสั่งสอน อบรมด้วยกลวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เร้าให้เกิดการเรียนรู้ ศรัทธาเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคลที่จะต้องกำกับด้วยวิธีการแห่งปัญญา คือ โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล หมายถึงการทำในใจโดยแยบคาย (สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๓๐) ทิศนา แชนมณี และคณะ (๒๕๔๐) กล่าวถึงโยนิโสมนสิการ ไว้ว่าเป็น "การคิดเป็น" เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง บุคคลนั้นจะสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการทางสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ส่งผลให้ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพมีภาระงานซับซ้อนมากขึ้น พยาบาลจึงต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลมากขึ้นเช่นกัน

ซึ่งการคิดวิเคราะห์นั้นเป็นคุณสมบัติสำคัญต่อความสามารถในการปฏิบัติวิชาชีพที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หากพยาบาลสามารถคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี สามารถประยุกต์ความรู้ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติ การแก้ปัญหา ก็จะเป็นไปอย่างมีระบบ สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ และส่งผลให้การปฏิบัติการพยาบาลมีคุณภาพ ดังที่ วิธนา นานาศิลป์ (๒๕๔๐) ได้กล่าวว่า สังคมต้องการพยาบาลที่มีคุณลักษณะสูงทางด้านการปฏิบัติการพยาบาล โดยให้ความสำคัญสูงมากเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้การพยาบาลด้วยความมั่นใจ ทั้งนี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญซึ่งช่วยให้พยาบาลนำความรู้และทักษะมาใช้ในแต่ละเหตุการณ์ได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติการพยาบาลเป็นระบบขึ้น ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของวิชาชีพจากความสามารถของพยาบาลในการนำระบบการพยาบาลไปใช้ในสถานการณ์แวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างสมรรถภาพของงานให้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาชีพพยาบาล ที่มีสุขภาพ และสังคมภายนอก (สมจิต หนูเจริญกุล, ๒๕๒๙) การจัดการศึกษาพยาบาลจึงมีความจำเป็นต้องเตรียมนักศึกษาพยาบาลที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นพยาบาลวิชาชีพให้มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางคลินิกและปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ (Aronson, B. S., et al., 1997)

แต่ในสภาพการณ์จริงของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาลไม่สามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาในภาคทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อแก้ปัญหาทางการพยาบาลของผู้รับบริการได้เหมาะสม จากผลการวิจัยของ พวงเพ็ญ ชูณหปราณ (๒๕๓๓) ที่ได้ทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๓๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหของนักศึกษาพยาบาลมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มจำนวนถึงร้อยละ ๓๔.๖๖ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภรณ์ ชูดวง (๒๕๓๕) ที่ใช้แบบสอบถาม อี คิว วัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๔ จำนวน ๓๒๕ คน พบว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ไม่มีผู้ใดสามารถแก้ปัญหาทางการพยาบาลผ่านเกณฑ์ที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดไว้ และจากการศึกษาของ Makhathini, J. U. (1996) ที่ประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกก่อนสำเร็จการศึกษาในวิชาการพยาบาลพื้นฐาน พบว่าทักษะการแก้ปัญหาของนักศึกษาไม่เป็นที่น่าพอใจนัก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล เพื่อให้ทันกับสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพรวมถึงคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการ ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาพยาบาลหนทางหนึ่ง คือการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลมากที่สุด ให้มีความรู้ความสามารถทั้งในวิทยาการสาขาพยาบาลศาสตร์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฝึกทักษะการคิดควบคู่กันไป (จินตนา ยูนิพันธุ์ และลลิต ศิริทรัพย์จันท์, ๒๕๔๒) รวมทั้งการแสดงผลบทบาทของครูผู้สอน (Andrews, M., and Jones, P. R., 1996) โดยต้องเปลี่ยนแปลงความคิดจาก "การสอนให้ทำตาม" เป็น "สอนเพื่อให้เกิดได้เอง ทำได้เอง และมีเหตุผลในการทำที่อธิบายได้" (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, ๒๕๔๐) เป็นการเตรียมนักศึกษาที่มีความสามารถในการนำความรู้จากทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ดี มุ่งให้นักศึกษามีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่สอนกระบวนการและวิธีคิดมากกว่าการเน้นเนื้อหา

ในปัจจุบันมีผู้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลไว้หลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning: PBL) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ซึ่งวิธีเหล่านี้สามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลได้ แต่เมื่อพิจารณาแนวคิดของวิธีการสอนดังกล่าวจะพบว่าล้วนมาจากแนวคิดทางตะวันตกทั้งสิ้น

ในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ การสร้างศรัทธาในกระบวนการเรียนการสอนและการสอนตามวิธีการแห่งปัญญา: โยนิโสมนสิการ เป็นรูปแบบการสอนตามแนวพุทธศาสตร์วิธีหนึ่ง ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทย หากนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ จะเป็นวิธีซึ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ครูเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา ครูมีวิธีการอบรมสั่งสอนที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ เป็นแบบอย่างที่ดี มีการจัดสภาพแวดล้อมสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดความสนใจใฝ่รู้ ครูและนักศึกษามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้นักศึกษาเชื่อถือในครูผู้สอน เชื่อมั่นที่จะเรียนรู้ในสาระที่มีคุณค่า เกิดการยอมรับว่าสิ่งที่เรียนมีความเป็นไปได้ นำไปปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้เห็นถึงความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของพยาบาลในการแก้ปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ และก่อให้เกิดศรัทธาในวิชาชีพ นอกจากนี้การสอนตามหลักโยนิโสมนสิการจะมุ่งเน้นที่การฝึกฝนวิธีการคิดโดยส่งเสริมการใช้ความคิดที่ถูกต้องวิธี

มีระเบียบแบบแผนการคิดที่ถูกต้อง มีเหตุผล มีเป้าหมาย นำไปสู่การแก้ปัญหาทางการพยาบาล ได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาการคิดของนักศึกษาให้ "คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น"

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการต่อความสามารถ ในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำแนวคิดตาม หลักพุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ เพื่อพัฒนาความ สามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ก่อนกับหลังได้รับการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

๒. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ กับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระธรรมปิฎก: ประยุทธ์ ปยุตฺโต, ๒๕๓๕) ได้ให้ความหมายของ "โยนิโสมนสิการ" ดังนี้คือ การใช้ความคิดที่ถูกต้อง เป็นกรกระทำในใจโดย แยกแยะ มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบค้นถึงต้นเค้า ลวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออก พิจารณาเหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบ และโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือ ปัญหานั้นตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ซึ่ง ทิศนา ชามมนี และคณะ (๒๕๔๐) ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า โยนิโสมนสิการ เรียกได้ว่าเป็น "การคิดเป็น" เป็นความสามารถที่บุคคล รู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทาง จนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่นำความรู้สึกอุปาทานของตนเข้าไปจับหรือเคลือบคลุม บุคคลนั้นจะสามารถ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา

การที่บุคคลจะเกิดโยนิโสมนสิการขึ้นมาได้นั้น ต้องอาศัยการสร้างศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้น ประกอบด้วยปัญญาและความเข้าใจในเหตุผลเป็นพื้นฐาน ซึ่งสมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๓๐) ได้กล่าว ว่า การสอนโดยสร้างศรัทธา เริ่มต้นจากหลักการของพระพุทธศาสนาที่ว่า มนุษย์ทุกคนจะทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้ามีความมั่นใจในตนเอง มีสติปัญญาและมีความเชื่อมั่นในความสามารถ

ศรัทธาหรือความเชื่อมั่นนี้เองจึงเป็นบ่อเกิดของอันทะ ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ทำให้พากันพากเพียรฝึกหัดอบรมตนทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงสามารถกล่าวได้ว่า การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เป็นสังคมพุทธ และสอดคล้องกับหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (สุนทร อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๐)

หลักการสอนตามแนวพุทธศาสตร์นี้มีผู้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ดังเช่น ณัฏฐา พัฒนาการ (๒๕๓๓) ได้นำการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์กับกระบวนการเผชิญสถานการณ์เพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสูงกว่าเกณฑ์ รวมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตยังมีความสัมพันธ์กันทางบวกด้วย และนอกจากนี้ อังชนา ปุรินทราภิบาล (๒๕๓๗) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการในวิชาพลังงานกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการส่งผลทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็นอย่างมีเหตุผล

จากการที่วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาอยู่ตลอดเวลา ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลนับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งสำหรับพยาบาลวิชาชีพ ดังนั้นการฝึกให้พยาบาลสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมจึงควรเริ่มตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาล ซึ่งการสร้างศรัทธาในการเรียนรู้และการคิดด้วยวิธีการแห่งปัญญา: โยนิโสมนสิการ ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของสังคมไทย และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ น่าจะเป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่สามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลได้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

๑. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ภายหลังจากได้รับการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ สูงกว่าก่อนได้รับการสอน

๒. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ สูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest Posttest Control Group Design) กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ ที่กำลังเรียนวิชาการพยาบาลเด็ก ๒ วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

๒. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

๒.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

๒.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ หมายถึง วิธีการสอนที่นำแนวคิดตามหลักพุทธศาสดามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลเด็ก ๒ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในตัวผู้เรียน ดังนี้

๑. ศรัทธาเป็นปัจจัยภายนอก โดยมุ่งเน้นความเป็นกัลยาณมิตรของครู ได้แก่ บุคลิกภาพ คุณธรรม ความรู้ วิธีการสั่งสอนอบรม และการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมหัวใจให้นักศึกษาเกิดความเชื่อถือในตัวครู สาระที่เรียน วิธีการเรียนการสอน ซึ่งใ้มนำให้เกิดปัจจัยภายใน

๒. ปัจจัยภายในหรือวิธีการแห่งปัญญา คือโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นการสอนกระบวนการฝึกทักษะการคิดที่ถูกต้อง โดยมีส่วนการณปัญหาที่เกิดขึ้นมาจริงมาเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักศึกษาได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ พิจารณา แยกแยะ เชื่อมโยงสัมพันธ์ รวมทั้งประเมินค่าในการเลือกวิธีการปฏิบัติการพยาบาลที่ถูกต้องตามหลักการและเหมาะสมกับสถานการณ์ ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระบบระเบียบ

ซึ่งกิจกรรมการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นเตรียม เป็นการสร้างให้นักศึกษาเกิดศรัทธาในตัวครู สาธิตที่เรียน วิธีการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นความเป็นกัลยาณมิตรของครู การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักศึกษา การใช้สื่อการสอนที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เร้าความสนใจของนักศึกษา ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และเป็นการปูพื้นความรู้ในเนื้อหาวิชาการพยาบาลเพื่อเตรียมนักศึกษาก่อนที่จะมีการฝึกคิดขั้นต่อไป

๒. ขั้นฝึกคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ วิธี

๒.๑ การฝึกคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ

เป็นการให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในกรณีศึกษาเพื่อแยกแยะตีความข้อมูล กำหนดประเด็นและข้อมูลที่พิจารณา พร้อมทั้งระบุปัญหาที่เป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่แยกแยะได้ นำมาจัดกลุ่มข้อมูลสนับสนุนของปัญหาโดยการพิจารณาความแตกต่างของประเภทข้อมูล

๒.๒ การฝึกคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์

เป็นการให้นักศึกษานำข้อมูลและปัญหาที่แยกแยะแล้วจากขั้นที่ ๒.๑ มาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์โดยกำหนดจุดมุ่งหมายการแก้ปัญหาที่น่าจะเป็นไปได้จากข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อเลือกวิธีที่เหมาะสมในการปฏิบัติให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายนั้นอย่างมีหลักการ และกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายนั้น

๒.๓ การฝึกคิดแบบคุณโทษและทางออก

เป็นการให้นักศึกษาวางแผนการพยาบาลเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ในขั้นที่ ๒.๒ พร้อมทั้งพิจารณาประเมินคุณค่าในแง่คุณประโยชน์-โทษ หรือผลดี-ผลเสียของวิธีการปฏิบัติการพยาบาลที่อาจเกิดขึ้นตามมา แล้วเลือกทางออกที่ถูกต้อง เหมาะสมที่สุดกับสถานการณ์ นำเสนอแผนการพยาบาลที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาของผู้ป่วย

๓. ขั้นสรุปและประเมินโดยกัลยาณมิตร เป็นการนำเสนอแผนการพยาบาลเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งสรุปเนื้อหาวิชาการพยาบาล และกระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ สุดท้ายเป็นการประเมินการเรียนรู้โดยกัลยาณมิตร คือระหว่างนักศึกษากับนักศึกษา และระหว่างนักศึกษากับครูผู้สอน

การสอนตามปกติ หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนโดยการบรรยายและอภิปราย ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนตามวัตถุประสงค์ และเนื้อหาวิชาการพยาบาลเด็ก ๒ ภาคทฤษฎี ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งใช้เนื้อหาเดียวกันกับการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาของนักศึกษาพยาบาลในการคิดพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ วิจัย โดยนำวิธีการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมาประกอบกับความรู้ ทฤษฎี และประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาทางการพยาบาล โดยมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล ระบุประเด็นปัญหา กำหนดแนวทางแก้ปัญหา และประเมินผลการแก้ปัญหาของสถานการณ์การพยาบาลเด็กที่มีความดันในช่องกะโหลกศีรษะสูง การพยาบาลเด็กที่มีปัญหาการเจริญของเซลล์ผิดปกติ การพยาบาลเด็กที่มีอาการอาเจียนและท้องอืด การพยาบาลเด็กที่มีปัญหาจากอุบัติเหตุ โดยยึดเด็กป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ซึ่งประเมินจากการตอบแบบสอบถามชนิดนัยประยุกต์ (Modified Essay Question: MEQ)

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาวิชาการพยาบาลเด็ก ๒ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล
๒. เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ โดยใช้แนวคิดตามหลักพุทธศาสตร์ ในรูปแบบการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ
๓. เป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเพิ่มเติม เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์โดยใช้แนวคิดตามหลักพุทธศาสตร์ และการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล

สำนักงานวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย